

An Analysis of Buddhadhammas in Āyuvadhānakumārā

Phra Samrong Saññato (Saengthong)^{1*}

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

ABSTRACT

This article aims to study an analysis of buddhadhammas in Āyuvadhānakumārā. The results of the study found that Āyuvadhānakumārā in the Dhammapada Atthakatha is the chant to prolong life of the man, Āyuvadhānakumārā, who was predicted by the Brahman to die within seven days, to prolong life of the man, the Buddha and monks were invited to perform chanting or conduct the ceremony. Due to this, this chant has been performed in the meritorious events from the past to the present. The analysis of the Buddhadhammas in Āyuvadhānakumārā suggests that it is the Dhamma of respect to the Buddha, Dhamma and Sangha causes the Four Prosperity: life span, appearance, happiness and energy. This leads to the physical and mental development and uphold thought and understanding of Buddhist principles of people in the society. It is seen that the Buddhist principles emphasize on physical and mental development to create a balance of living.

Keywords: Analysis of Dhamma Principles, Buddhadharma, Āyuvadhānakumārā

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในเรื่องอายุวัฒนกุมาร

พระสำรอง สณฺญโต (แสงทอง)^{1*}

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: Msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในเรื่องอายุวัฒนกุมาร ผลการศึกษาพบว่า อายุวัฒนกุมารในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท: เป็นบทสวดพระปริตรเพื่อสืบทอดอายุวัฒนกุมาร ผู้ที่พรหมณ์บอกว่าจะตายภายใน 7 วัน การที่จะให้อายุวัฒนกุมารมีอายุยืนยาวต้องนิมนต์พระสงฆ์โดยมีพระพุทธรูปเป็นประมุขในการสวดหรือประกอบพิธีกรรม ด้วยเหตุนี้การสวดพระปริตรจึงเกิดขึ้นในการสวดงานมงคลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พุทธธรรมในเรื่องอายุวัฒนกุมาร: เป็นธรรมแห่งความเคารพนอบน้อมต่อพระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์ อันเป็นเหตุให้เจริญด้วยธรรม 4 ประการ อายุ วรรณะ สุขะ พละ สามารถส่งผลให้เกิดการพัฒนากาย พัฒนาจิตและยกระดับความคิดและเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนานำมาสู่การพัฒนาจิตใจคนในสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักพุทธธรรมนี้จะเน้นการพัฒนาจิตควบคู่กาย เพื่อสร้างความสมดุลในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: วิเคราะห์หลักธรรม, พุทธธรรม, อายุวัฒนกุมาร

© 2021 BRJ: Bodhisatva Review Journal

บทนำ

อรรถกถา คือ เครื่องบอกความหมาย ถ้อยคำบอกแจ้งชี้แจงอรรถ คำอธิบายอรรถ คือความหมายของพระบาลี อันได้แก่ พุทธพจน์ รวมทั้งข้อความและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องแวดล้อมที่รักษาสืบทอดมาในพระไตรปิฎก คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎกภาษาบาลี ในภาษาบาลีเขียนอรรถกถา มีความหมายเท่ากับ อรรถวณณนา หรือ อรรถสัณณนา บางครั้งนิยมเรียก คัมภีร์อรรถกถาบ้าง ปกรณ์อรรถกถาบ้าง อรรถกถาจัดเป็นแหล่งความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญรองลงมาจากพระไตรปิฎก และใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงอย่างแพร่หลายในวงการศึกษาพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

ธรรมบท แปลว่า บทแห่งธรรม, บทธรรม, ข้อธรรม ชื่อภาษาบาลีหมวดหนึ่งจัดเป็นคัมภีร์ที่ 2 ในชุดทกนิกาย พระสุตตันตปิฎก มี 423 คาถา เป็นคัมภีร์ที่รวมพุทธภาษิตทั้งหลายซึ่งคัดมาจากคัมภีร์ต่างๆ แล้วนำมาแยกเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาของภาษิตนั้นๆ ได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดีเอกของโลกและเป็นวรรณคดีพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงมายาวนาน มีการแปลออกเป็นภาษาต่างๆ หลายภาษา ในประเทศไทยก็ได้รับความนิยมอย่างสูงเช่นกัน พระธรรมบท เป็นคัมภีร์ที่มีเพียงคาถาสั้นๆ เมื่อเวลาผ่านไปทำให้ตีความเข้าใจได้ยาก จึงมีการแต่งอรรถกถาเพื่ออธิบายความในคาถานั้น เรียกว่า อรรถกถาธรรมบท หรือ อัมมปัทฏฐกถา พระธรรมบทจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาซึ่งเชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่พระเถระจารย์นำมารวบรวมเรียบเรียงและแต่งอรรถกถาอธิบายเพิ่มเติมจากมุขปาฐะ และจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรสืบทอดแก่พุทธศาสนิกชนจนถึงปัจจุบัน

อรรถกถาธรรมบท คือ หนังสือที่แต่งขึ้นเป็นเรื่องราวเพื่ออธิบายพระธรรมบทที่เป็นคาถาในหมวดต่างๆ โดยเรื่องราวที่อธิบายคาถาพระธรรมบทดังกล่าวมีทั้งเรื่องที่เป็นพระชาติปัจจุบันของพระพุทธเจ้า เรื่องที่เป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้าหรือชาดกและเรื่องของพระสาวก เรื่องทั้งหมดนี้แบ่งออกเป็น 26 วรรค แต่ละวรรคจะมีจำนวนอรรถกถาเพื่ออธิบายและขยายความคาถาพระธรรมบทไม่เท่ากัน วรรคละประมาณ 8 – 14 เรื่อง มีเพียงวรรคเดียวที่มีจำนวนอรรถกถามากต่างกับวรรคอื่นๆ คือ 39 เรื่อง รวมมีอรรถกถาทั้งสิ้น 302 เรื่อง คัมภีร์อรรถ

กถา คือ หนังสือคู่มือการศึกษาพระไตรปิฎกที่โบราณจารย์ตั้งแต่สมัยพุทธกาล เป็นต้นมา ได้รจนาขึ้นเพื่ออธิบายความหมายของคำศัพท์ที่เข้าใจยาก และความหมายของวลีประโยค หรือข้อความที่มีนัยสลับซับซ้อน อาจทำให้เข้าใจผิด และแปลความหมายผิดไปจากพระพุทธรูปประสงค์ในบริบทนั้นๆ ได้ (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552)

อายุวัฒนกุมารคืออรรถกถาธรรมบท ที่ผู้ศึกษาได้หยิบยกขึ้นมาเพื่อวิเคราะห์พุทธธรรมในด้านต่างๆ เพื่อหาสาระตถะสำคัญอันนำมาซึ่งการอายุยืน เจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ อันจะเป็นประโยชน์ให้นำมาปฏิบัติประยุกต์ให้เข้ากับสังคมในปัจจุบัน ผลแห่งกุศลกรรม ที่เป็นเหตุแห่งการสืบทอดอายุให้อายุยืน ผลแห่งการสวดพระปริตร 7 วัน 7 คีน พร้อมถวายทาน ผลแห่งการอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่อยู่เป็นนิจ ชี้ให้เห็นความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุและผลตามหลักพระพุทธศาสนาในเรื่องการสืบทอดชะตา และการเจริญด้วย ทาน ศีล สมาธิภาวนา อันนำมาซึ่งการเจริญพร้อมด้วยสภาวะสุขแบบองค์รวม 4 ด้าน ได้แก่ การเจริญอายุในอายุวัฒนกุมารด้วยพระปริตร การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญสมาธิภาวนา เพื่อนำประโยชน์มาเผยแผ่ให้เป็นแนวทางการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อการการมีอายุยืนที่เต็มไปด้วยความสุขของคนรุ่นหลังสืบไป จากที่กล่าวข้างต้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในเรื่องอายุวัฒนกุมาร รายละเอียดดังต่อไปนี้

อายุวัฒนกุมารในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

เรื่อง อายุวัฒนกุมาร มีปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ยมกวรรค เล่มที่ 17 หน้า 694-698 พระอรรถกถาจารย์ได้เล่าเรื่องของทารกแรกเกิดคนหนึ่งที่จะตายขาด จะต้องตายภายใน 7 วัน ตามคำพยากรณ์ของผู้รู้หลักโหราศาสตร์ แต่สุดท้าย พระพุทธเจ้าทรงบอกกุศลบายแก่ให้ เด็กจึงรอดตายและยังกลับเป็นผู้มีอายุยืนยาวได้รับการตั้งชื่อให้ว่า อายุวัฒนกุมาร แปลว่า เด็กผู้มีอายุยืน (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539 : 25/8/180)

ในสมัยพุทธกาลมีเด็กคนหนึ่งจะถูกยักษ์จับกินภายใน 7 วัน พระพุทธเจ้าจึงทรงแนะนำ ให้ภิกษุสวดพระปริตรตลอดเจ็ดวันเจ็ดคืน และพระองค์ได้เสด็จไปสวดด้วยพระองค์เองในคืนที่แปด เด็กนั้นก็สามารรถพ้นจากภัยพิบัติของอมนุษย์นั้นได้ มีอายุยืน 120 ปี บิฑามารดาจึงตั้งชื่อเด็กว่า อายุวัฒนกุมาร แปลว่า เด็กผู้มีอายุยืน เพราะรอดพ้นจากอันตรายดังกล่าว

ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเรื่องอายุวัฒนกุมาร ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดทำพิธีต่ออายุไว้ อย่างเรียบง่าย แต่มีพลาณภาพ กล่าวคือพระพุทธเจ้าทรงแสดงอุบายเพื่อป้องกันความตายอันยังไม่ สมควรแก่บุตรพราหมณ์ โดยการสวดพระปริตรในพิธีกรรมสืบทอดอายุให้อายุวัฒนกุมารนอกจากจะเป็นการสวดมนต์เพื่อรักษาธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังเป็นการสวดเพื่อป้องกันคุ้มครองรักษาให้รอดพ้นจากความตาย มีอายุยืน 120 ปี และได้บรรลุโสดาปัตติผล เรื่องย่อมีอยู่ว่า มียักษ์ตนหนึ่งชื่อว่า อวรุทธกะ ได้ทำการอุปฐากบำรุงเจ้านายยักษ์ถึง 12 ปี ครบกำหนด นายยักษ์พอใจมากจึงให้พร โดยให้ไปจับเด็กที่เกิดใหม่กินได้ แต่ต้องภายใน 7 วัน

และในสมัยนั้น พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กุฎิลกลางป่า เมืองที่ขลัมพิกะ มีพราหมณ์สองคนชาวเมืองที่ขลัมพิกะ ได้บวชเป็นฤๅษี บำเพ็ญตบะอยู่ 48 ปีรูปหนึ่งได้ลาสิกขา ด้วยการประพฤติธรรมไม่ก้าวหนา หันไปใช้ชีวิตทางโลกจนกระทั่งได้ภรรยา มีโค 100 ตัว และทุนทรัพย์ 100 กหาปณะ ต่อมา เขามีลูกชาย นักบวชผู้เพื่อนไปต่างถิ่นแล้วกลับมาจึงไปเยี่ยมพร้อมกับภรรยา ฤๅษีก็ให้พรว่า ขอให้ท่านมีอายุยืนเถิด แต่พอให้ลูกไหว ฤๅษีกลับไม่พูดอะไร พราหมณ์สงสัย จึงถามท่าน ฤๅษีจึงบอกพราหมณ์ว่า ทารกอายุไม่ยืน ชะตาขาดจะตายภายใน 7 วัน พราหมณ์สองสามีภรรยาตกใจมาก และขอให้เพื่อนทำพิธีแก้เคราะห์ให้เพื่อนฤๅษีบอกว่า ตนเองไม่สามารถทำได้ ขอให้ไปถามพระพุทธเจ้าเถิด พราหมณ์กลัวตบะเสื่อมจึงไม่ยอมไป แต่ด้วยความรักลูกจึงยอมไป จึงพาภรรยาและลูกน้อยไปหาพระพุทธเจ้าขณะที่พราหมณ์พร้อมด้วยภรรยาแสดงความเคารพพระพุทธเจ้าทรงประทานพรขอให้ ท่านอายุยืนแต่พอให้ทารกน้อยไหว พระพุทธเจ้ากลับทรงนิ่งเสีย พราหมณ์จึงได้ทูลถามพระพุทธเจ้า เมื่อได้ทราบคำยืนยันดุจเหตุการณ์ที่เกิดในสำนักฤๅษีทุกประการว่า เด็กน้อยจะต้องตายในวันที่ 7 จึงกราบทูลถามว่าจะ

พอมิวิธีการทางใดช่วยเหลือได้บ้าง พระพุทธเจ้าตรัสว่ายังมีหนทางช่วยได้อยู่ จึงรับสั่งให้ประกอบพิธีสืบทอด คือให้พราหมณ์ตั้งมณฑป (ปะรำพิธี) ไว้ตรงหน้าประตูบ้าน วางตั้งไว้ในท่ามกลางปะรำพิธีเพื่อให้ทารกน้อยนอนที่ ดังนั้น พูลาดอาสนะไว้ 8 หรือ 16 ที่ แวดล้อมตั้งที่เด็กจะนอนนั้นนิมนต์พระภิกษุมานั่งล้อมตั้งเพื่อสวดพระปริตร (ปริตร แปลว่า การป้องกัน หรือการขจัดปัดเป่า) ให้ต่อเนื่องตลอด 7 วัน 7 คืน เมื่อพราหมณ์ทำตามที่ได้รับสั่ง ในวันที่ 7 พระพุทธเจ้าเสด็จไปเป็นประธานในพิธี มีเทพผู้มิมเหศักดานุภาพมากเข้าเฝ้ามากมาย เทวดาศักดิ์น้อยต้องถอยออกไปไกล 12 โยชน์ อรุณทกยักษะเองมีศักดิ์ต่ำเข้าไปไม่ถึงจึงรอในวงนอก

จนพ้นเวลาตามเงื่อนไขที่นายยักษ์อนุญาตให้จับเด็กกินเป็นอาหารพอวันรุ่งขึ้นพราหมณ์พร้อมภรรยาได้อุ้มทารกเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและพระพุทธเจ้าตรัสให้พรว่า เด็กจะมีอายุยืนถึง 120 ปี จึงตั้งชื่อว่าอายุวัฒนกุมาร เมื่อโตแล้วไปมากับอุบาสก 500 คน หมูภิกษุได้ยกขึ้นสนทนากันในโรงธรรมว่า อายุวัฒนกุมารต้องตายภายใน 7 วันแต่ยังไปมากับอุบาสก 500 คนอยู่ จึงน่าจะมิเหตุให้สัตว์มีอายุยืน พระพุทธเจ้าเสด็จมาทรงทราบแล้วตรัสว่า มิใช่มีเพียงเหตุให้สัตว์มีอายุยืนเท่านั้น แต่สัตว์ผู้ให้ผู้มิมิคุณทั้งหลายย่อมเจริญด้วยเหตุ 4 ประการ พ้นจากอันตราย มีชีวิตอยู่จนสิ้นอายุขัย แล้วตรัสพระคาถาว่า “อภิวาทนสลิสส นิจจํ วุฑฒาปจายโน จตตาริ ธมมา วุฑฺฒนติ อายุ วรณโณ สุขํ พลนติ” แปลว่า ธรรม 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่ผู้กราบไหว้ ผู้อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์

คติธรรมที่ได้จากเรื่องนี้คือ สิ่งที่จะทำให้มีอายุยืน คือการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ และผู้มีพระคุณทั้งหลายด้วยความเป็นผู้กราบไหว้เป็นปกติ ผู้นั้นย่อมดำรงอยู่ได้จนตลอดอายุ เป็นที่รักใคร่เอ็นดูของผู้พบเห็น มีผู้เกื้อหนุนช่วยเหลือให้พ้นภัย ไม่ตายก่อนเวลาอันควร

พิธีกรรมสืบทอดในเรื่องอายุวัฒนกุมาร

ในอรรถกถาธรรมบทเรื่องอายุวัฒนกุมารได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดทำพิธีต่ออายุไว้อย่างเรียบง่าย แต่มีพละการ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าทรงแสดงอุบายเพื่อป้องกันความตายอันยังไม่สมควรแก่อายุของบุตรพราหมณ์โดยทรงวางอุบายให้พราหมณ์สร้างมณฑปตรงทางเข้าบ้าน ตั้งที่นั่งเล็กๆ ไว้ตรงกลางมณฑป จัดที่นั่ง 8 หรือ 16 ที่ ให้มีที่สำหรับพระภิกษุนั่งรอบมณฑปพิธี ไม่มีการโยงด้ายสายสิญจน์หรือตั้งโต๊ะหมู่บูชาเหมือนในปัจจุบัน เป็นแต่เพียงจัดสถานที่ให้สมควร และมีการกล่าวถึงการสร้างมณฑปหรือพลับพลาพิเศษ ที่มีอาสนะสำหรับพระตั้งอยู่ภายในมณฑป เพื่อสวดมนต์ขณะที่เด็กที่ต้องการความคุ้มครองให้อนตรกลางมณฑป พระสงฆ์ที่ได้รับนิมนต์ก็สวดมนต์ไปตามลำดับตลอด 7 วัน 7 คืน โดยมีการผลัดเปลี่ยนพระภิกษุผู้เข้าร่วมพิธีสวดอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน ในคืนที่ 7 พระพุทธองค์ทรงเสด็จเป็นประธานพิธีเป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะการเตรียมพิธีกรรม และการสวดมนต์ในเรื่องอายุวัฒนกุมาร มีความใกล้เคียงกับเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงแก้ไขทุกข์ภัยในเมืองเวสาลี ดังปรากฏในคัมภีร์ปรมัตถโชติกา ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาพระพทุโฆษะจารย์แต่งไว้ราว พ.ศ. 972-1000 ได้พรรณนาความในพระสูตรของคัมภีร์ขุททกปาฐะ มีตอนที่พรรณนารัตนสูตรที่อธิบายถึงต้นกำเนิดของพิธีสวดมนต์ว่า พระพุทธองค์ทรงบัญชาให้พระอานนท์สวดรัตนสูตรไปตามถนนของเมือง และประพรมน้ำจากบาตรของพระองค์ เพื่อป้องกันเมืองเวสาลีให้พ้นจากทุกข์ภัย โรคระบาด และอำนาจของภูติผีปีศาจ ภูติผีที่ถูกน้ำมนต์ก็กระเจิงหนีไป และภัยก็สงบระงับ จากนั้นประชาชนก็ได้สร้างหอประชุมไว้ในเมือง เติมด้วยน้ำหอม ผูกผ้ามาไว้เบื้องบน ประดับตกแต่งอย่างอลังการ และจัดที่ประทับไว้สำหรับพระพุทธเจ้า หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงประทับนั่งบนอาสนะแล้ว เหล่าภิกษุ ราชวงศ์ และประชาชนทั่วไปก็เลือกนั่งตามสมควร ท้าวสักกะเทวราชเสด็จมาถึงที่ประชุม พร้อมด้วยเหล่าเทวดาผู้ติดตามมา พระอานนท์ก็เข้าร่วมการชุมนุมนี้ด้วย พร้อมกับคณะพ่อน้ำพื้นเมือง

หลังจากปกป้องรักษาเมืองให้ปลอดภัยด้วยการสวดรัตนสูตรแล้ว พระพุทธองค์ทรงแสดงรัตนสูตรแก่ผู้ที่ประชุมทั้งหมด และพระองค์ทรงแสดงสูตรเป็นเวลา 7 วัน ต่อเนื่องกัน พระองค์ทรงอนุญาตให้ทำพิธีสวดมนต์เพื่อป้องกันภัยพิบัติเช่นในอนาคตกาลนี้โดยใช้เครื่องมือประกอบที่ใช้ในพิธีกรรมท้องถิ่น และด้วยเหตุนี้เอง นับได้ว่า

เป็นพิธีกรรมสวดมนต์ครั้งแรก เพราะมีคุณลักษณะทางพิธีกรรมที่สำคัญที่สังเกตได้ในเรื่องนี้คือ นำนม และห้องประชุมอันประดับประดาแล้ว อันมีผ้าผืนผืนใหญ่และมีการสวดต่อเนื่องกันเป็นเวลา 7 วัน

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า พิธีกรรมในสมัยพุทธกาลนั้น เริ่มปรากฏให้เห็นว่ามีการเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการสวดมนต์ และพบเครื่องใช้ในการประกอบพิธี เช่น นำนม น้ำหอม แป้งเจิม เป็นต้นบ้างแล้ว แต่สาระสำคัญก็ยังอยู่ที่บทบาทของพระพุทธเจ้าและคณะสงฆ์ในการแก้ไขสถานการณ์ ดังนั้นพิธีกรรมจึงยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก ต่อมาภายหลังพุทธปรินิพพานได้ประมาณ 300-1,200 ปี พิธีกรรมต่างๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น การประกอบพิธีกรรมเริ่มมีองค์ประกอบอื่นๆ เป็นของท้องถิ่นนั้นๆ เข้ามามีส่วนร่วมนับตั้งแต่การทำน้ำพระพุทธรูปด้วยสายสิญจน์ ประราพีธีสำหรับสวดมนต์ผูกโยงด้วยประดับตกแต่งจัดวางอาสนะสำหรับพระสงฆ์ มีกำหนดเวลาในการสวด ตลอดทั้งอุปกรณ์เครื่องประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เช่น อาหาร พืชผัก ผลไม้ได้เข้ามามีส่วนในพิธีกรรมมากขึ้น ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ได้สร้างความสลับซับซ้อนของพิธีกรรมให้ดูน่าศรัทธาเลื่อมใส และมีความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมในกาลต่อมามีได้กล่าวมา เมื่อพิจารณาส่วนประกอบหลายๆ อย่างของพิธีกรรมในสมัยพุทธกาลแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบเหล่านั้นประกอบไปด้วยความสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. ศาสนา (คุณความดีของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ดังปรากฏในรัตนสูตร)
2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (เมตตาที่แผ่ไปถ้วนทั่วดังปรากฏในเมตตสูตร)
3. ความเป็นผู้นำทางสังคมการเมือง (อิทธิพลของความเป็นผู้นำ ดังปรากฏในธัคคสูตร)

ทั้งสามความหมายแสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมในพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทั้งระดับสถาบัน องค์กร และบุคคลได้เป็นอย่างดี ซึ่งควรจะเน้นความสำคัญของแง่มุมสามประการนี้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนั้น พิธีกรรมการสวดมนต์ยังมีความหมายให้เกิดพลังความเมตตาและสังกิริยาอยู่ในตัวด้วย

ซึ่งความสัมพันธ์ของพิธีกรรมการสวดมนต์ได้มีอิทธิพลต่อประเพณี และวิถีปฏิบัติทางสังคม รวมถึงคุณค่าความสำคัญทางจิตใจด้วยพิธีกรรมการสวดมนต์ในพระพุทธศาสนา สามารถกล่าวได้ว่ามีความสำคัญเป็นเบื้องต้นของพิธีกรรมทั้งหลาย และพิธีกรรมจะมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอานุภาพได้นั้น ลำดับแรกจะต้องมีการชำระตนให้บริสุทธิ์เสียก่อน ความบริสุทธิ์ภายในได้แก่ จิตใจ จิตใจมีความสำคัญ เพราะผู้มีจิตใจไม่มั่นคง ไม่รู้แจ้งสัจธรรม มีความเลื่อมใสเลือนลอย ย่อมมีปัญหาไม่สมบูรณ์ ส่วนผู้มีจิตใจไม่ชุ่มด้วยวิริยะ ไม่ชุ่มด้วยโทสะ ละบุญและบาปได้แล้ว มีสติตั้งอยู่ ย่อมไม่มีภัย ดังนั้น การชำระจิตใจของผู้สวดและผู้ฟังสวดมนต์ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในเบื้องต้น (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 25/38-39/37)

เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติเอง ตอนที่ทรงแสดงพระธรรมเทศนา โดยพระองค์จะทรงชำระจิตใจของผู้ฟังให้บริสุทธิ์ก่อนด้วยการแสดงอนุพุทธานุภาพ ที่มีเนื้อหาลุ่มลึกไปโดยลำดับ คือ ทาน ศีล สวรรค์ โทษของกาม และอานิสงส์ของการบรรพชา เมื่อผู้ฟังน้อมใจไปตามเนื้อหาสาระของธรรมเทศนา จิตใจของเขาจะประณีตขึ้นตามลำดับ จนพร้อมที่จะทำความเข้าใจในธรรมสวนปริมัตถ์ได้ จากนั้นจิตใจของผู้ฟัง จะปราศจากนิวรณ์ เบิกบานผ่องใส เหมือนผ้าขาวสะอาดปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย้อมได้เป็นอย่างดี นับว่าเป็นการชำระความบริสุทธิ์ภายใน คือ จิตใจของผู้ฟัง ส่วนการชำระความบริสุทธิ์ภายนอกมีได้หมายถึงเอาเฉพาะการชำระร่างกายหรือการแต่งกายให้สุภาพเท่านั้น (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 25/38-39/37)

พระพุทธเจ้ามิได้ทรงรังเกียจที่จะแสดงธรรมแก่คนที่มิได้มีร่างกายพิกลพิการ แต่ทรงห้ามมิให้แสดงธรรมแก่ผู้ที่แสดงกิริยาอาการไม่เคารพต่อพระรัตนตรัย ดังที่พระองค์ทรงห้ามไว้ในเสขยสิกขาบทว่า ภิกษุไม่ควรแสดงธรรมแก่คนที่มีกิริยาไม่เคารพ สำหรับสถานที่และองค์ประกอบของพิธีกรรมนั้น พระพุทธศาสนามีได้ให้ความสำคัญเท่าใดนัก แต่ในปัจจุบันจะให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมมากกว่าสาระสำคัญของจิตใจเช่น การโยงสายสิญจน์ และสุดท้ายคือการประพรมนมนต์ เป็นต้น

วิเคราะห์พุทธธรรมในเรื่องอายุวัฒนกุมาร

จากการศึกษาคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเรื่องอายุวัฒนกุมาร สามารถวิเคราะห์พุทธธรรม ในเรื่องดังนี้

1. การเจริญบุญกิริยาวัตถุ 3

เรื่องของหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ในการประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนกุมารสวดพระปริตรสาธยายมนต์ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการถวายทานแก่พระสงฆ์ มีพระพุทธรูป เป็นประธาน และขณะประกอบพิธีผู้ร่วมพิธีทุกคนจะต้องชำระกายวาจาให้บริสุทธิ์ ไม่ประกอบกายทุจริต วาจาทุจริต ตั้งมั่นในศีลมีการสมาธิ เป็นต้น จนทำให้มีจิตใจที่บริสุทธิ์เกิดจากการภาวนาในการฟังสวดสาธยายมนต์ และด้วยพลังแห่งบุญกิริยาวัตถุที่ได้บำเพ็ญตลอด 7 วัน 7 คืน เกื้อหนุนให้อายุวัฒนกุมารรอดพ้นจากมรณภัยและเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ในชีวิต

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550) ได้ให้ความหมายของหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ไว้ว่า บุญกิริยาวัตถุ 3 หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี ทางทำดี ประกอบด้วย 1. ทานมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการให้เป็นสิ่งของ) 2. ศีลมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการรักษาศีล) หรือ ประพฤติดีมีระเบียบวินัย 3. ภาวนามัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา) คือการฝึกอบรมจิตใจ เจริญปัญญา

1. ทานมัย คือ การบริจาคทาน ได้แก่ การสละทรัพย์สินสิ่งของสมบัติของตนเพื่อการทำบุญด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ซึ่งในพิธีกรรมการสืบทอดอายุวัฒนกุมารก็จะมีตั้งแต่การถวายสังฆทาน วัตถุที่ถวายอาจจะเป็นปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิตการถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ที่มาเจริญพระพุทธรูป รวมถึงการจัดเลี้ยงอาหารแก่แขกผู้มาร่วมงานเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นการบริจาคทานทั้งสิ้น เพราะถือว่าได้สละทรัพย์สินสิ่งของสมบัติส่วนตนให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากความเมตตาจิตของตน

2. ศีลมัย หมายถึง การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย การสมาทานศีลจัดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเพราะศีลเป็นพื้นฐานของการทำความดีอย่างอื่นดังนั้นไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมใดที่ชื่อว่า เป็นพุทธศาสนพิธีต้องรับศีลตั้งในพิธีการสืบทอดอายุวัฒนกุมารลำดับแรกของการประกอบพิธีผู้สืบทอดและญาติสนิทมิตรสหายที่เข้าร่วมพิธีจะต้องอาราธนาศีล และรับศีลก่อนทั้งนี้เพื่อชำระกายวาจา ให้บริสุทธิ์ พร้อมทั้งจะบำเพ็ญบุญหรือความดีอย่างอื่นต่อไป

3. ภาวนามัย หมายถึง บุญสำเร็จเกิดจากการอบรมจิตพัฒนาจิตใจให้สะอาดสว่าง สงบ ในการประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนกุมาร ผู้ร่วมพิธีสามารถฝึกภาวนาได้ด้วยการสงบจิตฟังพระเจริญพระพุทธรูป แม้ว่าฟังพระสวดไม่รู้เรื่อง การตั้งใจฟังด้วยความสงบ ย่อมทำให้จิตตั้งมั่นไม่ เกิดเป็นสมาธิสามารถระงับความสับสนวุ่นวายภายในใจได้ อีกประการหนึ่งในพิธีกรรมสืบทอดอายุวัฒนกุมารเป็นบรรยากาศที่สงบเยือกเย็นทางจิตใจได้ ด้านสังคมคนที่รักษาศีลอย่างเดียวย่อมจะไม่สามารถมีความสุขทางจิต เพราะจิตยังไม่ได้รับการอบรมดังนั้น ผู้ที่ต้องการความสุขทางจิตจึงต้องทำจิตให้สงบจากกิเลส การทำจิตให้สงบจากกิเลสเรียกว่า ภาวนา ผู้ที่มีความอึดใจในทานมีความสุขเพราะศีล และมีจิตสงบเพราะได้อบรมปัญญาให้รู้แจ้งตามความจริงของชีวิต ย่อมเป็นผู้มีความสุขทั้งกายและจิตใจได้อย่างแท้จริง เมื่อตายไปย่อมมีที่ไปที่ดี ตั้งเนื้อความที่มาในบุญกิริยาวัตถุสูตร ความว่า (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539 : 15/127/187-189)

บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานนิดหน่อย ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลนิดหน่อย ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไปเขาเข้าถึงความเป็นผู้มีส่วนชั่วในมนุษย์ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานพอประมาณ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลพอประมาณ ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นผู้มีส่วนดีในมนุษย์ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้น จาตุมหาราช ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหาย

แห่งเวทดาชั้นดาวดึงส์ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเวทดาชั้นยามา ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเวทดาชั้นดุสิต ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานเป็นอันดับแรก ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลเป็นอันดับแรก ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเวทดาชั้นนิมมานรดี ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเวทดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดีเป็นเหตุให้ได้สุขในสวรรค์จากบุญกิริยาวัตถุที่บุคคลพึงทำเอง

พุทธทาสภิกขุ (2543) ได้ให้ความหมายและอธิบายถึง บุญกิริยาวัตถุ ไว้ว่า บุญกิริยาวัตถุ แปลว่า ที่ตั้งแห่งการกระทำซึ่งบุญ หมายถึง สิ่งที่เป็นปรารถนาของบุคคลผู้ประสงค์จะชำระบาปอกุศล โดยประการทั้งปวง จำแนกเป็น 3 ประการ คือ

1. ทานมัย บุญสำเร็จจากทาน ทาน แปลว่า การให้ เป็นการบริจาคสิ่งของที่มีค่า หรือ ของรักหวงแหน ให้ออกไปจากความเป็นกรรมสิทธิ์ของตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เพื่อคลายความตระหนี่ รวมไปถึงการให้ความรู้ การให้ส่วนบุญ และการให้อภัยโทษ

2. ศีลมัย บุญสำเร็จจากศีล ศีล แปลว่า ปกติ หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นการควบคุม กาย วาจา ให้บริสุทธิ์ หรือ ให้สงบ ปราศจากโทษที่จะเกิดขึ้นทั้งกาย และทางวาจา รวมไปถึงการเลี้ยงชีพชอบ ความมีมารยาท ความละเอียดรอบคอบ

3. ภาวนามัย บุญสำเร็จจากภาวนา ภาวนา แปลว่า การทำให้เจริญ หมายถึง การกระทำทางใจเพื่อให้ใจสงบ หรือ บริสุทธิ์ ขึ้นสมาธิ แล้วกระทำต่อจนกระทั่งเกิดปัญญา รู้แจ้งในสิ่งทั้งปวง เกิดความบริสุทธิ์สูงสุด เพราะหมดจากกิเลส มี 2 ระดับ คือ

3.1 สมถภาวนา คือ การกระทำจิตให้เข้มแข็งเป็นอารมณ์เดียว หรือ มีความมุ่งหมายเพื่อการรอบรู้ อะไรยิ่งขึ้น ด้วยความมีสติ ปิติ วิริยะ อุเบกขา เป็นต้น

3.2 วิปัสสนาภาวนา คือ การกระทำจิตให้ขยายขึ้นจากการมีอารมณ์เดียว เพื่อให้เกิดปัญญาเข้าใจรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวง สัมมาทิฐิ จนเกิดความบริสุทธิ์สูงสุด หมดกิเลส

สรุปได้ว่า บุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นหลักแห่งการทำบุญ หรือหลักแห่งการทำความดีที่ทุกคน พึงนำมาใช้ในวิถีชีวิต ประกอบด้วย 1. การให้ทาน ได้แก่ อามิสทาน ธรรมทานและอภัยทาน เป็นการทำบุญ หรือ ทำความดี ที่สามารถลดความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัวลงได้ด้วยการเสียสละแบ่งปัน แก่ผู้อื่นด้วยความเมตตา 2. การรักษา ศีลเป็นการประพฤติตนให้เรียบร้อยทางกาย วาจา ด้วยการปฏิบัติตามศีล 5 ข้อเป็นเบื้องต้น จนเป็นวิถีชีวิต เมื่อรักษาศีลให้สมบูรณ์แล้ว ก็จะเป็นสุขทั้งตนเองและคนรอบข้าง 3. การเจริญภาวนา เป็นการพัฒนาตนเองด้วยการฝึกจิตใจให้อยู่ด้วยการมีสติ มีสมาธิ มีสัมปชัญญะ มีความเพียร รู้จักคิดพิจารณา รู้จักผิดชอบชั่วดี เป็นเหตุให้ถึงความสุขตั้งอายุวัฒนมงคล

2. ความเคารพนอบน้อม

เรื่องของธรรมแห่งความนอบน้อม ในการประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนมงคลพระปริตรสาธยายมนต์ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการถวายความเคารพกราบไหว้แก่พระสงฆ์ พระพุทธเจ้า เป็นประธาน ในการฟังสาธยายมนต์ และด้วยพลังแห่งบุญความเคารพนอบน้อมที่ได้บำเพ็ญตลอด 7 วัน 7 คืน เกื้อหนุนให้อายุวัฒนมงคลรอดพ้นจากภยันตรายและเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ในชีวิต ความเคารพนอบน้อม พระบรมศาสดาทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 25 พระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท สหสสวรรคที่ 8 ความว่าภิกษุทั้งหลาย สันทนากันในโรงธรรมว่า (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 :8/116)

“ผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงดู ได้ยินว่า อายุวัฒนกุมารพึงตาย ในวันที่ 7 บัดนี้ อายุวัฒนกุมาร นั้น (ดำรงอยู่ 120 ปี) อันอุบาสก 500 คนแวดล้อมเที่ยวไป เหตุเครื่องเจริญอายุของสัตว์เหล่านี้ เห็นจะมี” พระ ศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเรานั่งประชุมกันด้วยเรื่องอะไรหนอ?” เมื่อภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า “ด้วยเรื่องนี้นะ” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อายุเจริญอย่างเดียวนั้นก็หาไม่ ก็สัตว์เหล่านี้ให้ท่านผู้ มีพระคุณ ย่อมเจริญด้วยเหตุ 4 ประการ พ้นจากอันตราย ดำรงอยู่จนตลอดอายุทีเดียว” ดังนี้แล้ว เมื่อจะทรงสืบ อนุสนธิแสดงธรรม จึงตรัสพระคาถานี้ว่า อภิวัตินสลิสนิจจํ วุฑฒาปจายโน จตตารโธ ธมมา วุฑฒนติ อายุ วณโณ สุขํ พลั ธรรม 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ เจริญแก่บุคคลผู้กราบไหว้เป็นปกติ ผู้อ่อนน้อมต่อท่านผู้เจริญ เป็นนิตย (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 :25/8/180)

ธรรมประการ 4 คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ เรียกว่า พร หมายถึงความประเสริฐความเจริญ อันเกิด จากความนอบน้อมเคารพกราบไหว้ต่อผู้ใหญ่ ผู้ทรงคุณ ผู้เจริญเป็นประจำปกติ

1. อายุ คือ พลังที่หล่อเลี้ยงทรงชีวิตให้สืบทอดอยู่ได้ยาวนาน ทศนะของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับชีวิต นั้นกว้างไกลกว่าขอบเขตของช่วงชีวิตปัจจุบัน ความประเสริฐของมนุษย์ถูกมองว่าเป็นเครื่องมืออันประกอบด้วย พลัง มีอานภาพประจำตัวอันจะส่งผลดีหรือร้ายให้แก่ชีวิตและจะเป็นตัวปรับแต่งอนาคตของแต่ละบุคคล เหตุนี้ การประกอบกุศลจึงถูกวางไว้ในเนื้อหาขอบเขตของชีวิต และความปรารถนาของชาวพุทธก็รวมอยู่ กับทศนวิสัย เรื่อง สังสารวัฏด้วยเช่นกัน แต่ภายใต้พื้นฐานคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับภพชาติและชีวิตที่หมุนเป็นวัฏ จักรดังกล่าว บุคคลก็ไม่อาจล่วงพ้นความตายได้

2. วรรณะ หมายถึง ความงามเอิบอิ่มผ่องใสมาเจริญตาเจริญใจ อันเกิดจากการอดทนด้วยศีลด้วยธรรม ส่งผลให้ผิวพรรณผุดผ่องงดงามดี มีเลือดฝาด สะอาดสะอาด เปล่งปลั่งมีน้ำมีนวลตรงกันข้ามกับบุคคลที่ทุศีลไม่มี ธรรมผิวพรรณจะหยาบกระด้าง ไม่ผ่องใส หดหู่ เศร้าหมอง

3. สุขะ โดยความหมายของคำ คือความสุข หมายถึง ความสุขกาย สุขใจ เป็นภาวะความสุขที่เกิดจาก การตั้งมั่นในทานศีลภาวนา มีคารวธรรมด้วยอาณิสสแห่งการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ ส่งผลให้อายุวัฒนกุมารและ ญาติมิตรได้รับความสุขในชีวิต เพราะธรรมชาติของบุญกิริยาวัตถุทั้ง 3 ประการ ย่อมหล่อเลี้ยงเกื้อหนุนชีวิตของ ผู้กระทำให้เป็นสุขเนื่องนิตย

ที่กล่าวมานี้พอจะสรุปได้ว่า สุขะ หรือความสุขนั้นย่อมเกิดได้จาก 3 ทางด้วยกันคือ 1. พบความสำเร็จ ตามที่ตนปรารถนา 2. ความสุขที่เกิดจากปิติเมื่อตนได้เสียสละหรือบริจาคช่วยเหลือร่วมโลกด้วยกัน 3. ความสุขที่ เกิดจากการระงับจิตใจไม่กระวนกระวายต่อสิ่งทีนอกเหนือไปจากปัจจัยทั้ง 4 ที่จำเป็นแก่ชีวิต 4. พละ หมายถึง ภาวะกำลังทางกายที่เข้มแข็งปราศจากโรคภัยเบียดเบียน สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ย่อมดำเนินชีวิตให้เป็นสุขได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “อาโรคฺย ปรมา ลาภา” หมายถึง “ความไม่ มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” นอกจากนี้ยัง หมายถึงภาวะกำลังทางจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคงในศีลในธรรมอันจะเป็นพลังเกื้อหนุนให้ชีวิตพบแต่ความสุข ความ เจริญยิ่งๆ ขึ้นไปดังชีวิตของอายุวัฒนกุมาร

สรุปได้ว่า ธรรมแห่งความนอบน้อม เป็นหลักแห่งการสร้างบารมี หรือหลักแห่งการทำความดีที่ทุกคน พึงนำมาใช้ในวิถีชีวิต ประกอบด้วย ความอ่อนน้อมกราบไหว้เป็นปกติ ต่อท่านผู้เจริญเป็นนิตย เป็นการพัฒนา ตนเองด้วยการฝึกจิตใจให้อยู่ด้วยการมีสติ มีสมาธิ มีสัมปชัญญะ มีความเพียร รู้จักคิดพิจารณารู้จักผิดชอบชั่วดี เป็นเหตุให้ถึงซึ่งความสุขดังอายุวัฒนกุมาร

3. การวะ 6

ศัพท์ว่า "การวะ" แปลกันว่า ความเคารพ หมายถึงความเอื้อเฟื้อ มักจะพูดติดต่อกันว่า ความเคารพ เอื้อเฟื้อและมักจะใช้คู่กับคำว่า "นับถือบูชา" โดยความหมาย ก็คือ การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบยกย่องเชิดชู ไม่ลบหลู่ดู หมิ่น ในบุคคลนั้นๆ และในธรรมนั้นๆ ตลอดถึงในวัตถุนั้นๆ อันเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ การการวะหรือการ เคารพนอบน้อมนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นต่อสังคมเพราะนำมาซึ่งความสุขต่อผู้ทำหรือผู้ถูกกระทำที่ดี เพราะอาศัย

ความเคารพนอบน้อมนี้เป็นเหตุให้เกิดความสุข สงบ ถาวรได้ เจ้าพระยาเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ได้รวบรวมจริยาวัตรที่ดีงาม ควรเป็นคุณสมบัติของผู้ดีในสังคมไทย มาแต่งเป็นหนังสือ “สมบัติผู้ดี” โดยท่านให้คำจำกัดความคำว่า “ผู้ดี” หมายถึง บุคคลผู้มีความประพฤติดี ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางความคิด คือ ทำดี พูดดี คิดดี ซึ่งจะขอนำมาเสนอเฉพาะภาคที่ 3 คือ “ผู้ดีย่อมมีสัมมาคารวะ” (พระเสด็จสุเรนทราธิบดี, 2498)

การวธธรรม หรือ ความเคารพ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ความเคารพนี้ “นับเป็นสมบัติของอารยชนด้วยอารยชน คือคนที่มีอารยธรรมย่อมมีความเคารพกันเป็นระเบียบ” การที่บุคคลจะนับถือกราบไหว้บูชา หรือลงมือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไปหากมีความเคารพเป็นเบื้องต้นแล้วสิ่งนั้นก็ย่อมส่งผลทำให้สำเร็จประโยชน์แก่ผู้กระทำอย่างเต็มที่ความเจริญรุ่งเรือง และการได้รับสรรเสริญยกย่องมูทิทาอินดี เป็นต้น ล้วนแล้วแต่อาศัยความเคารพเป็นที่ตั้งเช่นกันพระพุทธร่องค์จึงทรงสรรเสริญความเคารพว่าเป็นมงคลแก่ชีวิต เพราะเป็นปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาชีวิตช่วยให้ชีวิตมีความเจริญช่วยยกระดับชีวิตให้สูงขึ้นและช่วยให้มีจิตใจสูงขึ้นด้วยคุณธรรมประจำใจ (บุญมา จิตจรัส, 2533)

เป็นความเคารพที่มีปัญญาเป็นมูลฐานจึงจะชอบด้วยพุทธร่องค์ หมายความว่า การที่เราจะเคารพสิ่งใดลงไปควรตระหนักให้มากเรียกว่า ตระหนักในความดี ความตระหนักในความดีนั้นจึงเป็นเนื้อแท้ของการวธธรรม หรือ ความเคารพ และควรสร้างเป็นนิสัยติดตัว จะเห็นได้ว่า การที่เหล่าพุทธร่องค์ต่างยึดถือ และปฏิบัติตามหลักธรรมด้วยความเคารพ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เข้าใจหลักการของพระพุทธร่องค์อย่างแท้จริงและยังจะเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธร่องค์ให้ยาวนานต่อไปได้ นอกจากนี้แล้วไม่ว่าจะเป็นบุคคล หรือ สิ่งของที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคม พระพุทธร่องค์ก็ทรงให้ความเคารพ และให้ความสำคัญต่อสิ่งเหล่านั้นเช่นกัน การเคารพจึงเป็นหลักธรรมสำคัญที่บุคคลควรตระหนักในจิตใจให้มากรวมทั้งเห็นคุณค่าของสิ่งนั้นๆ ว่ามีความสำคัญและมีประโยชน์ (ปิ่น มุทุกันต์, 2535)

หลักการวธธรรมเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขได้ มี 6 อย่าง ได้แก่ พุทธการวธา (ความเคารพในพระพุทธร่องค์), ธรรมการวธา (ความเคารพในธรรม), สังฆการวธา (ความเคารพในสงฆ์), ลิกขการวธา (ความเคารพในการศึกษา), อัปมาทการวธา (ความเคารพในความไม่ประมาท) และปฏิสันถารการวธา (ความเคารพในปฏิสันถาร) คือ การต้อนรับปราศรัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551)

1) พุทธการวธา ความเคารพในพระพุทธร่องค์ หรือบางแห่งเรียกว่า “สัตถุ การวธา” ข้อนี้ นับเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่จะต้องแสดงออกด้วยความเคารพอย่างจริงจังและด้วยศรัทธา เพราะถ้าขาดความศรัทธาแล้วคุณธรรมข้ออื่นๆ ก็จะไม่เกิดขึ้นถึงแม้ว่าพระพุทธร่องค์จะปรินิพพานไปนานแล้วแต่สัญลักษณ์หรือสิ่งที่ทำให้ระลึกถึงพระพุทธร่องค์ยังปรากฏอยู่ เช่น พระบรมสารีริกธาตุสังเวชนียสถานทั้ง 4 และพระพุทธรูป เป็นต้น สำหรับ พุทธการวธา ความเคารพในพระพุทธร่องค์ ในการประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนกุมารโดยพิธีการสวดพระปริตรสาธยายพุทธร่องค์ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการถวายความเคารพการวธนอบน้อมแก่พระสงฆ์ มีพระพุทธร่องค์เป็นประธาน หลักพุทธร่องค์ข้อนี้ก็มีปรากฏในเรื่องด้วย

2) ธรรมการวธา ความเคารพในพระธรรม อันหมายถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธร่องค์ ทั้งที่เป็นส่วนพระธรรม และพระวินัยที่พระพุทธร่องค์ทรงแสดงและบัญญัติไว้แล้ว รวมทั้งการเคารพต่อคัมภีร์พระธรรมวินัยโดยไม่แสดงอาการดูหมิ่น สำหรับ ธรรมการวธา ความเคารพในพระธรรม ในการประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนกุมารโดยพิธีการสวดพระปริตรสาธยายพุทธร่องค์ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการถวายความเคารพการวธนอบน้อมแก่พระสงฆ์ มีพระพุทธร่องค์เป็นประธาน โดยการฟังแล้วพิจารณาธรรมแต่ละบทด้วยความเคารพ หลักพุทธร่องค์ข้อนี้ก็มีปรากฏในเรื่องด้วย

3) สังฆการวธา ความเคารพในพระสงฆ์ ทั้งที่เป็นพระอริยสงฆ์และสมมติสงฆ์โดยแสดงความเคารพดังนี้ คือ ไม่แสดงกิริยาอาการที่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ไม่ปลอมแปลงเป็นเพศพระสงฆ์และหมั้นเข้าไปหาท่านเพื่อสนทนาธรรมและฟังธรรมเนื่องนิตย์ สำหรับ สังฆการวธา ความเคารพในพระสงฆ์ ในการประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนกุมารโดยพิธีการสวดพระปริตรสาธยายพุทธร่องค์ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการถวายความเคารพการวธนอบน้อมแก่พระสงฆ์ มีพระพุทธร่องค์เป็นประธาน โดยการฟังแล้วพิจารณาธรรมแต่ละบทด้วยความเคารพ หลักพุทธร่องค์ข้อนี้ก็มีปรากฏในเรื่องด้วย

อายุวัฒนกุมารโดยพิธีการสวดพระปริตรสาธยายพุทธมนต์ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการถวายความเคารพคารวะนอบน้อมแก่พระสงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน หลักพุทธธรรมข้อนี้ก็มีปรากฏในเรื่องด้วย

4) สิกขาการวตา ความเคารพในสิกขา หมายถึง ความเคารพต่อการศึกษเล่าเรียนในที่นี้ หมายถึง ความเคารพในไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิและปัญญาเพื่อให้เกิดความตั้งมั่นและให้เกิดปัญญาคือความรู้ในกองสังขารทั้ง 5 อันจะเป็นแนวทางให้บรรลุถึงพระนิพพานได้ สำหรับ สิกขาการวตา ความเคารพในสิกขา ในการประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนกุมารโดยพิธีการสวดพระปริตรสาธยายพุทธมนต์ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการถวายความเคารพคารวะนอบน้อมแก่พระสงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน เกิดกระบวนการเรียนรู้ในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา หลักพุทธธรรมข้อนี้ก็มีปรากฏในเรื่องด้วย

5) อัปมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท หมายถึง เคารพในความเพียรพยายามเพื่อละอกุศลทุจริตและประพฤติปฏิบัติในกุศลสุจริตหรือเคารพในการพยายามเพื่อละความชั่วและประกอบคุณงามความดีอยู่เสมอ หรือ หมายถึงการแสดงความเคารพในการประกอบกิจการงานทุกอย่างทั้งโดยส่วนและส่วนตนด้วยสติสัมปชัญญะ สำหรับ อัปมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท ในการประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนกุมารโดยพิธีการสวดพระปริตรสาธยายพุทธมนต์ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการถวายความเคารพคารวะนอบน้อมแก่พระสงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน โดยเชื่อจากพราหมณ์ผู้เป็นสหายว่าอย่าได้ประมาทในอายุของบุตรเพราะจะตายภายในเจ็ดวัน ควรเร่งแก้ไขโดยอาศัยพุทธานุภาพ หลักพุทธธรรมข้อนี้ก็มีปรากฏในเรื่องด้วย

6) ปฏิสันถารการวตา ความเคารพในการปฏิสันถาร หมายถึง ความเคารพในการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อกัน อันแสดงออกถึงความมีน้ำใจ ความโอบอ้อมอารีต่อกัน ซึ่งการปฏิสันถารมี 2 ประการ คือ 1) อามิสปฏิสันถาร คือ การต้อนรับด้วยอามิสสิ่งของ 2) ธรรมปฏิสันถาร คือ การต้อนรับด้วยการกล่าวธรรม หรือ สนทนาปราศรัยด้วยธรรมะ สำหรับ ปฏิสันถารการวตา ความเคารพในการปฏิสันถาร ในการประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนกุมารโดยพิธีการสวดพระปริตรสาธยายพุทธมนต์ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการถวายความเคารพคารวะนอบน้อมต้อนรับปูลาดอาสนะแก่พระสงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน ทั้งยังมีการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อกัน อันแสดงออกถึงความมีน้ำใจ ความโอบอ้อมอารีต่อกัน หลักพุทธธรรมข้อนี้ก็มีปรากฏในเรื่องด้วย

สรุปความได้ว่า หลักพุทธธรรมชื่อว่า การวธรรมเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขได้ มี 6 อย่าง ได้แก่ พุทธการวตา (ความเคารพในพระพุทธรูปเจ้า), ธรรมการวตา (ความเคารพในธรรม), สังฆการวตา (ความเคารพในสงฆ์), สิกขาการวตา (ความเคารพในการศึกษา), อัปมาทการวตา (ความเคารพในความไม่ประมาท) และปฏิสันถารการวตา (ความเคารพในการปฏิสันถาร) คือ การต้อนรับปราศรัย ย่อมเป็นผู้เจริญ และเป็นที่พักของบุคคลทั้งหลายอันเป็นที่มาของความมีอายุ (อายุยืน) วรรณะ (ผิวพรรณผุดผ่อง) สุขะ (สุขกายสุขใจ) พละ (กำลังที่เข้มแข็ง) รวมเรียกว่าพรอันประเสริฐ ซึ่งหมายถึง ความปรารถนาอันบุคคลทั้งหลายในโลกจะพึงหวังได้

บทสรุป

อายุวัฒนกุมารในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท กล่าวถึง อายุวัฒนกุมารผู้ดวงชะตาขาด จะต้องตายเพราะอุปฆาตกรรม แต่สามารถแก้กรรมต่ออายุให้ยืนยาวได้ มีปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พระอรรถกถาจารย์ได้เล่าเรื่อง ทารกแรกเกิดคนหนึ่งชะตาขาดจะต้องตายภายใน 7 วันตามคำพยากรณ์ของผู้รู้หลักโหราศาสตร์ แต่สุดท้ายได้ผู้รู้ประกอบพิธีสืบทอดอายุวัฒนกุมารแก่ให้ จึงรอดตายและยังเป็นผู้มีอายุยืนยาวได้รับการตั้งชื่อว่า อายุวัฒนกุมาร แปลว่าเด็กอายุยืน จะเห็นได้ว่าการที่พ่อแม่ทำกุศลกรรม โดยนิมนต์พระสงฆ์ มาเจริญพระปริตรเวดล้อมตั้งนอนเด็กน้อยตลอดทั้ง 7 วัน 7 คืน มิได้ขาดตลอดระยะ นับว่าเป็นการประกอบมหากุศลที่ยิ่งใหญ่

พุทธศาสนามีแนวคิดว่ามนุษย์นั้นมิกรรมเป็นของของตน และการเกิด หรือการตายของมนุษย์ย่อมมีสาเหตุ แต่ถึงอย่างนั้นในบางกรณีมนุษย์ ก็ยังสามารถที่จะต่อชีวิตหรือต่ออายุได้ด้วยการกระทำ ที่เรียกว่า การต่อ

อายุด้วยเหตุดังต่อไปนี้ได้ คือ การต่ออายุด้วยการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ 3 การต่ออายุด้วยการทำความนอบน้อม การต่ออายุด้วยการบำเพ็ญหลักศีลธรรม 6

1. หลักพุทธธรรมแห่งบุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นหลักแห่งการทำบุญ การทำความดีที่ ประกอบด้วย 1. การให้ทาน ได้แก่ อามิสทาน ธรรมทานและอภัยทาน เป็นการทำบุญ ทำความดี ที่สามารถลดความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัวลงได้ด้วยการเสียสละแบ่งปัน เกื้อกูล ผู้อื่นด้วยความเมตตา 2. การรักษาศีลเป็นการประพฤติตนให้เรียบร้อยทางกาย วาจา ด้วยการปฏิบัติตามศีล 5 ข้อ เป็นเบื้องต้น จนเป็นวิถีสีชีวิต เมื่อรักษาศีลให้สมบูรณ์แล้ว ก็จะเป็นสุขทั้งตนเองและคนรอบข้าง 3. การเจริญภาวนา เป็นการพัฒนาตนเองด้วยการฝึกจิตใจให้อยู่ด้วยการมีสติ มีสมาธิ มีสัมปชัญญะ มีความเพียร รู้จักคิดพิจารณา รู้จักผิดชอบชั่วดี

2. หลักพุทธธรรมแห่งความนอบน้อม เป็นหลักแห่งการสร้างบารมี หรือหลักแห่งการทำความดีที่ทุกคนพึงนำมาใช้ในวิถีชีวิต ประกอบด้วย ความอ่อนน้อมกราบไหว้เป็นปกติ ต่อท่านผู้เจริญเป็นนิตย เป็นการพัฒนาตนเองด้วยการฝึกจิตใจให้อยู่ด้วยการมีสติ มีสมาธิ มีสัมปชัญญะ มีความเพียร รู้จักคิดพิจารณา รู้จักผิดชอบชั่วดี

3. หลักพุทธธรรมแห่งศีลธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขได้ มี 6 อย่าง ได้แก่ พุทธคารวตา ความเคารพในพระพุทธรูปเจ้า, ธัมมคารวตา ความเคารพในธรรม, สังฆคารวตา ความเคารพในสงฆ์, สิกขาคารวตา ความเคารพในการศึกษา, อัปมาทคารวตา ความเคารพในความไม่ประมาท และปฏิสันถารคารวตา ความเคารพในปฏิสันถาร คือ การต้อนรับปราศรัย ย่อมเป็นผู้เจริญ และเป็นที่ยรักของบุคคลทั้งหลายอันเป็นที่มาของความมีอายุยืน วรรณะผิวพรรณผุดผ่อง สุขกายสุขใจ พลละกำลังที่เข้มแข็งทั้งกายใจ

เอกสารอ้างอิง

ปิ่น มุกขนันต์. (2535). มงคลชีวิตภาค 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 15).

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.

_____. (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินต์ติ้งแมส โปรดักส์.

_____. (2554). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระเสด็จสุเรนทราธิบดี. (2498). สมบัติของผู้ดี. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา,

พุทธทาสภิกขุ. (2543). ศีลธรรมอย่างถูกวิธี. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุขภาพใจ.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2552). อรรถกถาภาษาไทย พระวินัยปิฎก สมันตปาสาทิกา ภาค 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

